Konstitutionsutskottets betänkande

1977/78:41

med anledning av motioner om rösträtt till riksdagsval m. m. för invandrare som ej är svenska medborgare

Motionerna

I motionen 1977/78:648 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om en ny utredning med direktiv att skyndsamt pröva frågan om rösträtt för invandrare i riksdagsval.

I motionen 1977/78:907 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) hemställs att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning i syfte att möjliggöra såväl rösträtt som valbarhet för invandrare vid val till riksdagen i princip efter samma regler som nu gäller vid val till landsting och kommunala församlingar.

I motionen 1977/78:921 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillsätts för att studera invandrarnas deltagande i 1976 års kommunalval samt utreda frågan om rösträtt vid riksdagsval för invandrare utan svenskt medborgarskap och andra åtgärder för att underlätta deras deltagande i de politiska beslutsprocesserna.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion framhålls att erfarenheterna från 1976 års val, då invandrare för första gången hade rösträtt vid de kommunala valen, är enbart positiva. Det finns enligt motionen inte längre några motiv mot en fullständig rösträtt för invandrare. Invandrarnas kommunala rösträtt medförde en ökad politisk aktivitet bland invandrarna. Enligt motionen skulle rösträtt till riksdagsvalen säkerligen ytterligare stimulera den politiska verksamheten hos invandrargrupperna. Det skulle också tvinga de politiska partierna och andra i samhället verksamma organisationer att mer ingående sätta sig in i invandrarnas kulturella särdrag.

I Rolf Hagels och Alf Lövenborgs motion hävdas att lika starka skäl som talade för att ge invandrarna rösträtt till de kommunala valen talar för att ge dem rösträtt till riksdagsvalen.

I den socialdemokratiska partimotionen framhålls att utvecklingen gått mot allt större likställighet mellan invandrare och svenska medborgare, varvid införandet av rösträtt för invandrare i de kommunala valen var ett viktigt steg. Erfarenheterna från 1976 års val är enligt motionen av stor betydelse för bedömningen av vilka ytterligare åtgärder som krävs för att ge invandrarna större inflytande i den politiska beslutsprocessen. Mot bakgrund av att olika undersökningar gjorts beträffande invandrarnas deltagande i 1976 års val framhålls det i motionen som angeläget att resultaten av dessa studier sammanförs och kompletteras av en offentlig utredning med parlamentarisk

sammansättning. Denna bör ges i uppdrag att undersöka i vilken utsträckning invandrarna deltagit i 1976 års val och vilka ytterligare åtgärder rörande t. ex. information från samhällets sida som bör vidtas för att underlätta för invandrarna att utnyttja sin rösträtt. En viktig uppgift för utredningen bör vidare vara att studera om rösträtten kan utvidgas ytterligare och även omfatta riksdagsvalet. En kartläggning av förhållandena på området i andra länder bör därvid enligt motionen omfattas av utredningens arbete.

Frågans tidigare behandling

De i motionerna upptagna frågorna har ingående behandlats av utskottet tidigare under innevarande riksmöte (KU 1977/78:9). Beträffande gällande regler, undersökningar beträffande 1976 års val, internationella förhållanden och tidigare riksdagsbehandlingar hänvisas till detta betänkande. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena med följande motivering:

Rösträtt vid riksdagsval tillkommer enligt regeringsformen svenska medborgare. Vid val till kommunfullmäktige, landsting och kyrkofullmäktige har sedan 1975 också invandrare utan svenskt medborgarskap rösträtt under förutsättning att invandraren varit bosatt i Sverige den 1 november de närmaste tre åren före valåret. De nya reglerna för kommunal rösträtt tillämpades för första gången vid 1976 års kommunalval.

I partimotionerna 1975/76:256 (vpk), 1976/77:47 (vpk) och 1976/77:586 (s) begärs att frågan om rösträtt för invandrare även i riksdagsval utreds. I motionen 586 föreslås att denna utredning också skall få i uppgift att studera invandrarnas deltagande i 1976 års kommunalval.

I så gott som alla länder är medborgarskap en grundläggande förutsättning för rösträtt vid val på den nationella nivån. Detta samband har motiverats med att rösträtt inte bör tillkomma den som inte känner sådan samhörighet med landet att han vill förvärva medborgarskap. Man har också menat att ett brytande av sambandet mellan rösträtt och medborgarskap skulle leda till att innehållet i medborgarskapet tunnas ut i alltför hög grad.

När den kommunala rösträtten för invandrare infördes genom beslut av en enig riksdag förekom liknande argument i diskussionen, men betydelsen av att ge invandrarna lokalt politiskt inflytande ansågs väga tyngre. När det gäller riksdagsvalen är emellertid enligt utskottet sambandet mellan medborgarskap och rösträtt av grundläggande betydelse. Inte minst rösträttsfrågans internationella betydelse leder till denna slutsats. Utskottet kan därför inte tillstyrka motionernas krav på utredning av frågan om rösträtt till riksdagen för invandrare utan svenskt medborgarskap.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att reglerna för erhållande av svenskt medborgarskap reformerades så sent som 1976. Kvalifikationstiden för medborgarskapsförvärv avkortades då från tre till två år för medborgare från de nordiska länderna och från sju till fem år för andra utländska medborgare. Härigenom fick invandrare möjlighet att snabbare än förut erhålla de politiska rättigheter som är förenade med medborgarskapet, bl. a. rösträtt vid val till riksdagen. Enligt utskottet är det bl. a. genom sådana reformer som invandrarnas politiska rättigheter bör förbättras.

Den utredning som föreslås i motionen 586 skulle också få i uppgift att sammanfatta och komplettera pågående undersökningar om invandrarnas

deltagande i 1976 års kommunalval och undersöka behovet av eventuellt ytterligare åtgärder rörande t. ex. information från samhällets sida. En sådan utredning utan sammankoppling med frågan om rösträtt till riksdagen för utländska medborgare skulle enligt utskottets mening i och för sig ha visst intresse. Utskottet vill erinra om att ett forskningsprojekt om invandrarnas deltagande i 1976 års kommunalval redan genomförs med stöd av bl. a. riksbankens jubileumsfond. Något initiativ från riksdagens sida kan därför f. n. inte anse behövligt.

I en reservation till betänkandet yrkades bifall till den socialdemokratiska motionen med följande motivering:

Som framhålls i motionen 1976/77:586 har en grundläggande målsättning för den svenska invandrarpolitiken varit att de utländska medborgare som flyttat till vårt land och varaktigt bosätter sig här så långt möjligt skall ha samma rättigheter och skyldigheter som svenska medborgare. Utvecklingen har också gått mot allt större likställighet mellan invandrare och svenska medborgare. Ett väsentligt steg i utvecklingen mot fullständiga demokratiska rättigheter togs genom riksdagsbeslutet 1975 att införa kommunal rösträtt för invandrare.

Erfarenheterna från 1976 års val är av stor betydelse vid bedömningen av vilka ytterligare åtgärder som krävs för att ge invandrarna större inflytande i den politiska beslutsprocessen. Olika berörda myndigheter har undersökt bl. a. informationen till invandrarna inför 1976 års val och deltagandet i valet. Inom ramen för ett statsvetenskapligt forskningsprojekt om invandrarnas deltagande i det politiska livet har en särskild undersökning gjorts av 1976 års val. Enligt utskottet är det angeläget att resultaten av dessa studier sammanförs och kompletteras av en offentlig utredning med parlamentarisk sammansättning. Utredningen bör ges i uppgift att undersöka i vilken utsträckning invandrarna deltagit i valet och vilka ytterligare åtgärder t. ex. rörande information från samhällets sida som bör vidtas för att underlätta för invandrarna att utnyttja sin rösträtt.

En viktig uppgift för utredningen skall också vara att närmare studera frågan om rösträtten kan utvidgas ytterligare och även omfatta riksdagsvalet. Denna fråga aktualiserar, som framgått av tidigare utredningar, också andra problem än dem som är förbundna med den kommunala rösträtten. Som exempel kan nämnas att vissa invandrare kan få rösträtt både till den svenska riksdagen och hemlandets parlament. Det kan också uppstå en dubbel valbarhet genom att de kan väljas till ledamöter av både den svenska riksdagen och hemlandets parlament. Frågor av detta slag kräver ytterligare överväganden innan beslut kan fattas om rösträtt för invandrarna även i riksdagsval. Inom utredningen bör en kartläggning göras av förhållandena i dessa avseenden i andra länder.

Av det anförda framgår att utskottet vill förorda att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppgift att överväga olika åtgärder för att underlätta invandrarnas deltagande i den politiska beslutsprocessen.

Utskottet

Utskottet vidhåller den uppfattning som utskottet tidigare under innevarande riksmöte intagit till frågan om rösträtt vid val till riksdagen för

invandrare som inte är svenska medborgare och avstyrker således motionerna.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår

1. motionen 1977/78:648,
2. motionen 1977/78:907,
3. motionen 1977/78:921.

Stockholm den 2 maj 1978

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Hilding Johansson (s), Holger Mossberg (s), Bertil Fiskesjö (c), Olle Svensson (s), Sven-Erik Nordin (c), Ove Karlsson* (s), Lars Schött (m), Bengt Kindbom (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Hans Nyhage (m), Kerstin Nilsson (s) och Daniel Tarschys (fp).

Reservation

av Hilding Johansson, Holger Mossberg, Olle Svensson, Ove Karlsson, Yngve Nyquist, Wivi-Anne Cederqvist och Kerstin Nilsson (samtliga s), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Motioner med samma syfte som de nu ifrågavarande har behandlats av riksdagen tidigare under innevarande riksmöte. Utskottet ansluter sig till de överväganden i frågan som framfördes i en reservation till betänkandet. Utskottet förordar därför att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppgift att – som föreslås i motionen 1977/78:921 – överväga olika åtgärder för att underlätta invandrarnas deltagande i de parlamentariska beslutsprocesserna. Utskottet tillstyrker således motionen 1977/78:921. Med det anförda får motionerna 1977/78:648 och 1977/78:907 anses besvarade.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. bifaller motionen 1977/78:921,
2. förklarar motionerna 1977/78:648 och 1977/78:907 besvarade med ställningstagandet under 1.

GOTAB 58118 Stockholm 1978